

Věřím, že se už dlouho nepracuje se stereotypním rozlišováním „holčičích“ a „klučičích“ aktivit

S učitelkou Kristinou
Hořákovou o tom, jak nejen
chlapcům pomoci k tomu,
aby se cítili ve škole dobře

MAGDALÉNA FAITOVÁ / FOTO ADAM MRÁČEK

„Já si myslím, že hodně záleží na tom, kdo co sleduje. Co je pro koho důležité. Mně je třeba jedno, jestli je práce, kterou mi dítě odevzdá, krasopisná, nebo naškrábaná. Pokud to přečtu, je to v pořádku. Ale pro jiného učitele už je to problém a známka dolů,“ nabízí učitelka Kristina Hořáková svůj pohled na trend dokladovatelný již delší dobu nejen v Česku, tedy že chlapci stále více zaostávají za dívkami. Ve své třicetileté učitelské práci vždy prosazovala inovativní metody vzdělávání. Drží se jich i teď, když pracuje na prvním stupni základní školy v Šeberově – a věří, že nejen chlapcům může otevřenější a ohleduplnější školní prostředí pomoci cítit se dobře a mít pak větší chuť se něco naučit.

Jaké mají podle vás chlapci na nižších stupních dnes problémy? Co jsou pro ně největší výzvy? Myslím, že mají málo volného času. My jako škola jim vlastně zajišťujeme určitou volnost – to je paradoxní, že? Mohou tu být živí, aktivní a my s tím umíme pracovat, dáváme jim k tomu příležitost. Ale skončí škola a oni mají tenhle kroužek, támhleten kroužek – pořád nějakou řízenou aktivitu. Nevím, nakolik dnes mohou děti doma říct „mami, jdu ven, přijdu za dvě hodiny“. Asi je to jiné na vesnicích a ve městech – my jsme tady vlastně něco mezi vesnicí a městem. Když jsem byla malá já, hrávali jsme si i na ulici a možná to těm klukům dnes chybí... Taková ta parta dětí typu sejdeme se sami, něco vymyslíme, sami si to zorganizujeme. My je ve škole můžeme učit navazovat a udržovat sociální vztahy, ale oni si to pak někde reálně potřebují vyzkoušet – a nejlépe bez dozoru dospělých.

Vyhovuje systém českého školství podle vás spíše holčákům?

Ten starý, tradiční systém určitě víc nahrával dívkám – respektive těm stereotypně dívčím vlastnostem, způsobu chování a myšlení. Lpělo se vždy hodně na detailech, formě, na pravidlech. Já teď dost paušalizuji, ale kluci často jdou převážně po tom výsledku, holky jsou zase pečlivější – pochopitelně to tedy neplatí u všech. Myslím si, že každý jsme nějaký, každý se jinak učíme. Já proto ráda využívám skupinové práce, kde se každá osobnost může zapojit podle svého. Děti se tak učí i to, jak k sobě být navzájem vstřícné.

Jak vaše výuka probíhá a v čem se liší od té běžné?

Hodina je hodně aktivní, děti při učení mění místa – chvíli jsme na koberci, chvíli v lavici. I přestávky jsou velmi aktivní. To jsou všechno věci, které dětem a speciálně chlapcům vyhovují a pomáhají jim, aby jim ve škole bylo dobře. A já zastávám názor, že když je dětem ve školním prostředí dobře, tak se tam pak i dobře učí. Já jsem vlastně nikdy nepracovala v klasické škole. Zkušenost z běžného školství mám jenom svou vlastní. My jsme samozřejmě museli 45 minut sedět, ruce za zády, poslouchat výklad učitele a pak něco způsobně a vzorně psát. To už je dávno pryč. A speciálně chlapcům svědčí mnohem víc mít trochu rozvolněnější režim. U nás ve škole se snad nikdy – alespoň v těch nižších ročnících – nestane, že děti po celou vyučovací hodinu jen sedí a poslouchají.

Zároveň nepozorujete, že by kluci zaostávali za dívkami, i když statistiky to tvrdí?

Já si myslím, že hodně záleží na tom, kdo co sleduje. Co je pro koho důležité. Mně je třeba jedno, jestli je práce, kterou mi dítě odevzdá, krasopisná, nebo naškrábaná. Pokud to přečtu, je to v pořádku. Ale pro jiného učitele už je to třeba problém a známka dolů.

A jak přistupovat ke klukům, aby jim bylo ve škole dobře?

*Pokud škola není přátelské prostředí
pro kluky, pak nebude ani lákat
učitele, aby se do ní vraceli.*

Kluci potřebují nějakou akci, nějaký pohyb. Výzvy. Myslím si, že současné školství – tedy alespoň to, ve kterém se pohybují já – to dětem dokáže dát. My to děláme tak, že žákům dáváme prostor – během výuky se můžou pohybovat po třídě, dojít si samostatně pro pomůcky, ne tedy až na pokyn učitele. Snažíme se přenášet výuku ven. Téměř každá třída tady má jeden den v týdnu, kdy se výuka koná venku. A je jedno, jestli je to prvouka, čeština, matika... Máme i odlišný způsob hodnocení – děti hodnotí samy sebe. To mají rády skoro všechny. Pak samozřejmě dostanou ode mě zpětnou vazbu a můžeme si porovnat, jak to vidí ony a jak to vidím já. Můžou si navíc samy určit, v čem se chtějí zlepšovat a v čem rozvíjet. Když je něco baví, necháváme je posouvat se v tom dál – třeba formou samostatných projektů, kdy nás žáci mohou seznámit s tím, co jim připadá zajímavé. Jeden náš žák, kterému se ve škole delší dobu nedařilo, se díky samostatným projektům velice posunul.

Přírodovědu si dokážu představit, ale co třeba čeština? Jak vypadá výuka venku?

Mám zalaminované kartičky, na kterých jsou různá slova. Teď jsme probírali slabikotvorné R a L. Rozházím kartičky po louce, děti se proběhnou, seběhnou, každý si ně-

U kluků se dlouho říkalo: ty musíš být hodný a způsobný, žádné divočení.

jakou najde. Pak se sejdeme, oni nahlas říkají slova – třeba vlk, krk – a pak si řekneme: Aha, co tam dělá slabiku? A na tom vyvodíme slabikotvorné R a L. Když se učíme, co jsou tvrdé a měkké souhlásky, pracujeme třeba s přírodními materiály – tvrdé vytváříme z klacků a kamenů, měkké zase z listů a trávy. Stejně tak s tvrdým a měkkým i – k tomu využíváme pracovní listy. Když jsme se učili o pohádce o 12 měsíciích, vzali jsme si deky, místo táboráku jsme měli svíčku ve sklenici a vyprávěli jsme si pohádku. A přímo venku jsme si to zdramatizovali.

V čem tahle metoda usnadňuje učení?

Vše je spojené s nějakým prožitkem, takže si to pak mnohem lépe zapamatují. Děti s různými dysfunkcemi se někdy lépe soustředí ve vnějším prostředí, kde nejsou omezené zdmi školní třídy. Nejdříve se venku vylítají a o to líp se pak soustředí ve chvíli, kdy se mají koncentrovat na výuku. Pak se jim to třeba ve třídě vybaví.

To se ale asi nedá dělat plošně a ve všech školách...

Učitelé často říkají: tohle nemůžeme dělat, tohle taky nemůžeme dělat. Proč ne? Rámcový vzdělávací program tohle všechno doporučuje a umožňuje. A je na nás učitelích

se toho chopit. A existují návody, podpora: třeba iniciativa Učíme venku poskytuje materiály a podporu učitelům, protože pro děti je normální být aktivní, divočit, učit se hrou.

Já mám ze základní školy zkušenost, že kluci možná tolik nedbali o krasopis, ale mnohem více než holky si věřili – což se také zúročilo... Máte pocit, že si dívky teď ve škole více věří?

Myslím, že ano. Zlepšilo se to s tím, jak postoupila emancipace. U kluků se ale pořád a dlouho říkalo: ty musíš být hodný a způsobný, žádné divočení. I já jsem s tímhle zápasila – když jsem začínala učit, nechtěla jsem přijmout divoké klučičí hry, a šermování nebo střílečky už vůbec ne. Ale pak jsem si vzpomněla, co nás učila na fakultě paní docentka Opravilová: slabé chraň, silným se braň, cti zbraň. Tak jsem si to vždycky připomínala – že zbraně nemáme eliminovat, ale učit ty kluky, jak s nimi nakládat. Měli jsme na minulé škole, kterou jsem založila, lektora z Ligy otevřených mužů. A ten dělá přednášky, že agrese je vlastně v pořádku – že omezovat běžné klučičí projevy není správně, je potřeba s nimi pracovat a dát jim meze, které jsou ve škole přijatelné. A tak jsme přemýšleli, jak s tím naložit. Nakoupili jsme zíněnky a žáci spolu mohli zápasit – ale jen vkleče a tak, aby se nikdo nezranil. Ale platilo to samozřejmě jen pro ty, kteří se dobrovolně rozhodli. Řekli jsme si, že těm normálním projevům dáme hranice a pravidla.

Kde je tedy ta hranice?

Jak jsem říkala – musí to být dobrovolné. A nikdo nikomu nesmí ubližovat. Nesmí samozřejmě ohrozit nebo omezit toho, kdo s nimi nehraje. Když někdo řekne „tohle já nechci“, tak to musí akceptovat.

CHCE TO VYTVOŘIT PROSTOR

Říkáte, že klukům občas dovolíte být trochu divochy, protože to potřebují, co dovolujete zase holkám? Co potřebují k tomu, aby z výuky získaly co nejvíc a cítily se dobře?

Myslím, že ve výukovém přístupu, který se snažím uplatňovat, děvčatům – ale určitě nejen jim – vyhovuje, že se dává prostor vyjadřování pocitů. Nácvik práce s emocemi a hodně vzájemné komunikace, sdílení, ať už jde o debaty v komunitním kruhu, nebo skupinovou práci. Také jsou děvčata (a zase – nejen ona) ráda užitečná, ráda vysvětlují druhým, ráda pomáhají. I když například v matematice to jde většinou líp klukům.

Tradiční mužské a ženské role, potažmo jejich rozdělení, se však mění. Jak do toho zapadá „přirozená“ klučičí agresivita? A jak s ní pracovat, aby byla v téhle souvislosti přínosná?

Já si nemyslím, že by to šlo proti sobě. Pokud mají muži – v tomto případě kluci – příležitost stávat se muži v tom pravém a zdravém slova smyslu, tedy agrese jako ochrana slabších, boj s výzvou a za správnou věc, a pokud mají ko-

KRISTINA HOŘÁKOVÁ (49)

Vyučuje na prvním stupni ZŠ Šeberov. Učitelkou je už bezmála 30 let. Společně s kolegyní založila Církevní základní a mateřskou školu Archa, po 20 letech se ale přesunula do státního školství, ve kterém nadále prosazuje inovativní metody vzdělávání. O alternativních výukových směrech přednášela také na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy..

lem sebe zdravé vzory mužů, kteří si nemusí na nic hrát a nic si dokazovat, přirozeně se u nich rozvíjí i prosociální vlastnosti. V době, kdy je mnoho rodin rozpadlých a ne všude se otec do výchovy zapojuje, jsou zároveň pro poskytnutí mužských vzorů velmi důležití učitelé, vedoucí kroužků a tak podobně.

Naprostá většina vyučujících v Česku jsou ženy. Chybí tedy žákům mužský element ve výuce?

Určitě. A je potřeba jim vytvořit nějaký prostor. Pokud škola není přátelské prostředí pro kluky, pak nebude ani lákat učitele, aby se do ní vraceli. My jsme vděční, že tu nově vyučují dva mladí muži. Jeden kolega chtěl učit od malička, takže je to pro něj klukovská výzva. Je sportovec a styl výuky, o kterém tu celou dobu mluvíme, je mu prostě blízký. Dětem dává prostor, tyká si s nimi, sedne si s nimi raději na koberec, než aby jim přednášel před tabulí. Věřím tomu, že se školství snad někam posouvá. A škol, které se snaží být aktivní a učit aktivním způso-

bem, přibývá. Tím by se snad škola mohla stát atraktivnějším prostředím i pro více mužů.

Na druhé straně: jak zamezit tomu, aby se rozdílné přístupy ke klukům a holkám nepromítly do udržování stereotypů a propastí mezi muži a ženami?

Mrzelo by mě, kdyby z řečeného vyplynulo, že odlišně přistupují k chlapcům a dívkám. Popsané přístupy se uplatňují s celou třídou a těžít z toho může každý. A často rozdíly mnohem více vidím v osobnostech dětí než v tom, jestli jsou to dívky, nebo chlapci. Vůdčí osobnosti jsou jak mezi chlapci, tak mezi dívkami. Pohyb potřebují mnohá děvčata a pamatují chlapce, kteří byli šťastní, když ostatní vyběhli ven a oni měli ve třídě klid. Věřím, že ve vzdělávacích zařízeních se již dlouho nepracuje se stereotypním rozlišováním „holčičích“ a „klučičích“ aktivit. Každý se věnuje tomu, co je mu blízké. Propastí se přitom nezboří tím, že se budeme tvářit, že rozdíly nejsou, ale tím, že budeme už děti učit vzájemné rozdíly respektovat a přijímat každého jako jedinečnou osobnost.

Nakolik jsou české školy otevřené změnám, o kterých tu mluvíme?

Já si myslím, že od doby, co jsou už zmíněné rámcové vzdělávací programy, tak ano. Ale je tu opět setrvačnost – školy si do vzdělávacích programů často zkopírují staré osnovy nacpané fakty a mají pocit, že to musí všechno přesně dodržet a splnit. My se snažíme pracovat více s výstupy. A jestli při tom probereme úplně každou stránku v učebnici, na to se už tak nezaměřujeme. Dalším rizikem mohou být rodiče. My jsme od první do třetí třídy zrušili známky a máme jen slovní hodnocení. Ze začátku jsme bojovali s nedůvěrou rodičů – teď už je to mnohem lepší, protože už to nějakou dobu dobře funguje. Většina rodičů zjistila, že děti se neučí hůř, ale naopak – učí se raději a svobodněji. Umím si ale představit, že to v jiných školách může narazit. Co asi řekne babička, když uvidí vysvědčení bez známek? Knihkupectví zase dětem se samými jedničkami na vysvědčení nabízejí levnější knížky. Tak nad tím často přemýšlím, co ty naše děti... Přijdou o slevy!

Ale zase získají jiné věci. Jak byste je pojmenovala?

Máme nad dveřmi u vstupu do školy nápis „s radostí vcházej, s úsměvem odcházej“. O to přesně se náš sbor snaží, aby se děti u nás cítily dobře. Vidíme v tom také efektivitu, protože jak jsem říkala, když je dětem ve škole dobře, učí se lépe a raději. A je to taky o tom vnímat každé dítě jako individualitu. Proto se v rámci výuky snažíme zohledňovat, kolik toho zvládne jedno dítě, kolik toho zvládnou jině. Rozdíly ve třídě jsou a každému vyhovuje jiný způsob učení. Někdo zvládne za hodinu jedno cvičení a někdo tři. Obojí je v pořádku, protože víme, že tenhle pracoval na své maximum a ten druhý též. A mě by vlastně ani nebavilo, kdybych se nedokázala podívat na každé dítě jednotlivě, kdybych před sebou viděla jen dav, do kterého něco naliju. ●